

ПЕРЕДМОВА ДО ФАТАЛЬНОЇ БЕСІДИ

Хочу розповісти вам про умови, за яких я вперше зустрівся з Ганнібалом Лектером, доктором медицини¹.

Восени 1979 року через хворобу в родині я повернувся додому, у Дельту Міссісіпі², і прожив там півтора року. Тоді я працював над «Червоним Драконом». Один сусіда із селища Річ ласкаво дозволив мені скористатися своїм прохідним будиночком³, що стояв посеред величезного поля бавовни, тож там я й писав, здебільшого ночами.

Коли пишеш роман, то починаєш із того, що зміг побачити, а вже потім додаєш усе те, що сталося до і після. Тут, у селищі Річ, штат Міссісіпі, працюючи за складних обставин, я побачив слідчого Вілла Ґрема. В оселі вбитої сім'ї, у будинку, де вони всі загинули, він сидів і переглядав домашнє відео мертвої родини. Тоді я ще не знав, хто скоїв злочин. І я прагнув дізнатися, прагнув побачити, що сталося до і після. У темряві, разом із Віллом, я пройшовся будинком, місцем злочину, і побачив не більше й не менше, ніж сам слідчий.

Інколи вночі я лишав у своїй хатинці світло та виходив гуляти широкими полями. І коли я позирав на хатинку звідаля, вона скидалася на човен посеред моря, а навколо мене розлягалася безкрая ніч Дельти.

---

¹ *Doctor of Medicine, M. D.* — рівень професійної кваліфікації (але не науковий ступінь) у США, який здобувають випускники медичних шкіл. (Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.)

² Північно-західна частина штату Міссісіпі, територія між річками Міссісіпі та Язу; великий відсоток населення становлять афроамериканці; саме ця місцина вважається колискою джазу й блюзу.

³ *Shotgun house (амер. англ.)* — досл. «будинок упростріль», невелика одноповерхова будівля, де всі двері розташовані на одній лінії.

Невдовзі я познайомився з напівдикими собаками, що вільно блукали полями цілою зграєю, чи, радше сказати, шворою. Деякі час від часу та за неявною домовленістю харчувалися в родинах, що працювали на фермах, але здебільшого псам доводилося добувати харч самотужки. Коли прийшла сувора зима, а земля висохла й замерзла, я почав давати їм собачий корм, і скоро вони вже споживали по п'ятдесят фунтів¹ того корму на тиждень. Ходили за мною по всіх усядах — велика різномаста компанія: високі гавкуні, коротуні, відносно дружні пси й здоровенні грубі собацори, які не дозволяли себе чіпати. Уночі вони гуляли зі мною полями, і коли я їх не бачив, то обов'язково чув, як усі вони дихають навколо мене, хекають поблизу в темряві. Поки я працював у хатинці, вони чекали на ганку, а як сходив повний місяць — затягали пісню. Бувало, я стояв спантеличений у широкому полі серед глупої ночі, з усіх боків мене оточувало дихання, зір туманився після настільної лампи — і я намагався побачити, що ж сталося на тому місці злочину. І єдине, що бачили мої стуманілі очі, — неясні обриси, міражі й блиск нелюдської сітківки, що раз у раз відбивала місячне світло. Сумнівів не було — *щось* таки сталося. Ви маєте розуміти: коли письменник пише роман, то він нічого не вигадує. Усі події вже відбулися, їх просто треба відшукати.

Віллу Ґрему треба було з кимось порадитися, йому була потрібна допомога, і він про це знав. Він знав, куди йому належить піти, ще задовго до того, як дозволив собі про це подумати. А я знав, що під час минулого розслідування Ґрема було серйозно поранено. Знав, що йому страх як не хочеться звертатися до того радника — найкращого з усіх. У той час на мене самого щодня тиснули болючі спогади, і, працюючи вечорами, я співчував Ґрему.

Отож, із певними побоюваннями я пішов за Віллом до Балтиморської лікарні для психічно хворих злочинців, а там ми й самі мало не здуріли, бо, перш ніж перейти до справи, нам

---

¹ ≈ 23 кг.

довелося познайомитися з доктором Фредеріком Чилтоном — усі ми зустрічали подібних дурнів у повсякденному житті. Чилтон затримав нас на два чи три безкінечні дні.

Я збагнув, що можу полишити Чилтона в хатинці з увімкненим світлом і спостерігати за ним звіддала, з темряви, в оточенні своїх друзів-собацюр. Там, у мороку, я був невидимим — так само я невидимий для своїх персонажів, коли просто перебуваю з ними в одній кімнаті, а вони самі, без жодної моєї допомоги, вершать свої долі.

Зрештою, покінчивши з нудотним Чилтоном, ми з Гремом вирушили до блоку суворого режиму, і сталеві двері зачинилися за нашими спинами з жахливим ляском.

І ось уже Вілл Грем і я наближаємося до камери доктора Лектера. Грем був напружений, від нього відгонило страхом. Я гадав, що доктор Лектер спить, і аж підстрибнув, коли він упізнав Вілла Грема за запахом, не розплющуючи очей.

Я користувався своїм звичним робочим імунітетом, своєю непомітністю для Чилтона, Грема й лікарняного персоналу, проте в присутності доктора Лектера мені стало моторошно, і я був геть не певен, що доктор мене не бачить.

Як і Вілл Грем, під поглядом доктора Лектера я ніяковів, його увага прозирала, гула поміж твоїми думками, мов рентгенівський апарат. Бесіда Грема з доктором Лектером точилася недовго, у реальності стільки ж триває поєдинок на мечах, і я ледве за ними встигав; квапливі нотатки виповзали на поля сторінок і виливалися на будь-яку поверхню, що опинилася під рукою. Коли все скінчилося, я почувався виснаженим — у голові лунали шум і лемент, притаманні божевільні, а на ганку моєї хатинки в Річі співали тринадцятеро псів, що повсідалися із заплющеними очима й розвернули морди до місяця в повні. Більшість тягла єдиний голосний звук, щось середнє між «о» та «у», а решта просто мугикали слідом.

Мені довелося ще сотню разів повертатися до тої бесіди Грема з доктором Лектером, аби зрозуміти її й позбутися

статичних перешкод, тюремного гомону та голосіння приречених, через які було важко розібрати деякі слова.

Я так само не знав, хто скоїв ті вбивства, але тоді вперше зрозумів, що дізнаюся, що ми, врешті-решт, на нього вийдемо. Ще я зрозумів, що іншим героям роману це знання дістанеться за страшно, можливо, трагічну ціну. Так і вийшло.

Кілька років по тому я почав роботу над «Мовчанням ягнят» і тоді ще не знав, що доктор Лектер повернеться. Мені завжди подобався персонаж Далії Іяд у «Чорній неділі», і я хотів написати роман, де головною героїнею є сильна жінка. Тож я розпочав із Кларіс Старлінг, і не минуло й двох сторінок нової книжки, як я дізнався, що вона матиме відвідати доктора. Я надзвичайно захоплювався Кларіс Старлінг і, певно, відчув легенький укол ревнощів, коли доктор Лектер зміг зазирнути їй у душу з такою легкістю, яка недоступна мені самому.

На той час, коли я взявся записувати події в «Ганнібалі», на мій превеликий подив, доктор уже почав жити власним життям. Судячи з усього, якимось дивом вас він захопив так само, як і мене.

Я жахався роботи над «Ганнібалом», жахався морального виснаження, боявся шляхів, які оберуть для себе герої, боявся за Старлінг. Зрештою, я їх відпустив, як треба відпустити всіх своїх персонажів, я дозволив доктору Лектеру й Кларіс Старлінг заправляти долею згідно зі своїми характеристиками. Тут не обійшлося без ввічливості.

Як сказав один султан: «Я не *тримаю* соколів — вони зі мною живуть».

Коли взимку 1979 року я зайшов до Балтиморської лікарні для психічно хворих злочинців і за мною лягнули великі металеві двері, я ще не знав, що чекає на мене в кінці того коридору. Нечасто ми розпізнаємо цей звук — коли за нашими спинами ляскає засувка долі.

Т. Г., Маямі, січень 2000 р.

Вілл Грем посадовив Кроуфорда за стіл для пікніків, що стояв між будинком і океаном, та подав йому склянку чаю з льодом.

Джек Кроуфорд поглянув на старий затишний будинок, на дерев'яні стіни зі сріблястими соляними патьоками, що блискували в яскравому світлі.

— Треба було перехопити тебе в Марафоні, коли ти вже йшов із роботи, — сказав він. — Тобі не хочеться говорити про це тут.

— Мені ніде не хочеться про це говорити, Джеку. Це тобі треба поговорити, тож уперед, викладай. Тільки не діставай жодних фотографій. Якщо привіз фотографії, то хай вони лишаються в портфелі — незабаром повернуться Моллі й Віллі.

— Що тобі відомо?

— Те, що писали в *Miami Herald* і *Times*, — відповів Грем. — Дві родини вбито в їхніх власних будинках, з перервою в місяць. Бірмінгем і Атланта¹. За подібних обставин.

— Не подібних. За однакових.

— Скільки вже було зізнань?

— Вісімдесят сім, коли я довідувався сьогодні по обіді, — сказав Кроуфорд. — Штукарі. Жоден не знав подробиць. Він розбивав дзеркала й користався уламками. Ніхто про це не знав.

— Що ще ви приховали від газетярів?

---

¹ Бірмінгем — місто в штаті Алабама, Атланта — столиця штату Джорджія; відстань між населеними пунктами становить приблизно 230 км.

— Що він білявий, праворукий і дуже сильний, а ще носить взуття одинадцятого розміру¹. Вміє в'язати булінь. Усі відбитки гладенькі, від рукавичок.

— Ти про це привселюдно казав.

— Із замками не дуже вправний, — продовжував Кроуфорд. — Останнього разу скористався склорізом і присмоком, аби потрапити в будинок. А, і група крові — АВ², резус позитивний.

— Його хтось поранив?

— Наскільки нам відомо, ні. Тип визначили за спермою та слиною. Він секретор³, — мовив Кроуфорд і поглянув на морську гладінь. — Вілле, я маю дещо в тебе запитати. Ти читав про це в газетах. Про друге вбивство сурмили всі телеканали. У тебе не виникало бажання мені зателефонувати?

— Ні.

— Чому?

— За першим убивством у Бірмінгемі багато подробиць не було. Мотив міг бути будь-який: помста, родичі.

— Але після другого ти вже напевно знав, хто за цим стоїть.

— Ага. Психопат. Не телефонував, бо не хотів. Я знаю, кого ти вже підключив до розслідування. У тебе найкраща лабораторія. У тебе є Геймліх із Гарварду, Блум із Чиказького університету...

— І в мене є ти, слідчий, що ремонтує ці довбані мотори для човнів.

— Не впевнений, що стану тобі в пригоді, Джеку. Я про таке більше не думаю.

— Та невже? Ти впіймав двох. Останніх двох, за якими ми ганялися, упіймав саме ти.

¹ Відповідає десь 44 розміру за європейською системою.

² Четверта група, найрідкісніша.

³ Людина, у біологічних рідинах якої містяться антигени групи крові.

— І як? Робив усе те саме, що робили ти й решта.

— Це не зовсім правда, Вілле. Секрет у тому, як ти думаєш.

— Я думаю, що забагато ахінеї несуть про те, як я думаю.

— Ти доходив висновків, а потім сам не міг пояснити як.

— Докази були.

— Звісно. Звісно, були. І задосить — як з'ясувалося потім. А до арешту їх було так мало, що ми, чорт забирай, навіть поважної причини для обшуку не могли знайти.

— Усі потрібні люди в тебе є, Джеку. Не думаю, що моя присутність якось покращить ситуацію. Я сюди переїхав саме для того, щоб утекти від тої роботи.

— Знаю. Останнього разу тобі добряче дісталось. Зараз ти вже маєш цілком нормальний вигляд.

— Та й почуваюся нормально. Річ не в пораненні. Тебе ж теж різали.

— Різали, але не так.

— Річ не в тому. Просто я вирішив зупинитися. Не впевнений, що можу це пояснити.

— Якщо тобі забракло сил на все дивитися, то, бачить Бог, я розумію.

— Ні. Ну... я про «дивитися». Видовище завжди кепське, але все одно можна себе натренувати й функціонувати, поки працюєш із мертвими. А от лікарні, співбесіди — то набагато гірше. Треба навчитися забувати про стрес і думати далі. Не знаю, чи вийде в мене зараз. Дивитися я ще можу себе змусити, але процес мислення доведеться призупинити.

— Усі вони мертві, Вілле, — якомога м'якше сказав Кроуфорд.

У голосі Грема Джек Кроуфорд чув ритм і синтаксис власного мовлення. Раніше він уже був свідком, як Грем перевіряв таку штуку з іншими. Під час напружених діалогів Грем часто перебирав від співрозмовника манеру говорити. Спершу Кроуфорд думав, що він те робить навмисно, що то такий собі трюк, аби полегшити обмін репліками.

Потім Кроуфорд збагнув, що Грем робить це мимохіть, інколи намагається зупинитися, та не може.

Кроуфорд опустил два пальці в кишеню піджака. Кинув на стіл дві світлини зображенням догори.

— Усі мертві, — повторив він.

На якусь мить Грем поглянув на нього, а тоді взяв фотографії.

Лиш моментальні, аматорські знімки. На одному — жінка, за якою тупотять трійко дітей і качка, діти виносять на берег ставка приладдя для пікніка. На другому — родина, що згуртувалася біля торта.

За пів хвилини Грем поклав фотографії на стіл. Зробив невеличкий стосик, підрівняв його пальцями, а тоді поглянув на далекий пляж, де хлопчик, сівши навпочіпки, досліджував щось у піску. За ним спостерігала жінка, поклавши руку на стегно, навколо її кісточок пінилися кволі хвилі. Вона нахилилася вперед, від води, і відкинула з плечей мокре волосся.

Не зважаючи на гостя, Грем дивився на Моллі й хлопчика рівно стільки, скільки розглядав до цього фотографії.

Кроуфорд тішився. Він приховував це задоволення, контролював обличчя з тією ж старанністю, з якою обирав місце для зустрічі з Гремом. І вирішив, що тепер Грем попався. Нехай сам до цього дійде, поволі.

Прийшли три фантастично огидні пси й повалилися на землю навколо столу.

— Господи, — промовив Кроуфорд.

— Це, мабуть, собаки, — пояснив Грем. — Тут люди постійно кидають маленьких песиків напризволяще. Гарненьких іще вдається віддати в добрі руки. Решта лишається та перетворюється на таких-от здорованів.

— Вони гладкі нівроку.

— Моллі все віддає цим прибудькам.

— Добре тут у тебе життя, Вілле. Моллі й хлопчик. Скільки йому?

— Одинадцять.

— Гарний малий. Буде вищим за тебе.

Грем кивнув:

— Як і його батько. Тут мені пощастило. Сам знаю.

— Я планував перевезти сюди Філіс. До Флориди. Прикупити будиночок, коли вийду на пенсію, і припинити жити, мов та печерна риба. Але вона каже, що всі її друзі — в Арлінгтоні.

— Я хотів подякувати їй за книжки, що вона приносила мені в лікарню, але так і не зібрався. Перекажеш їй від мене «спасибі»?

— Перекажу.

На стіл опустилися дві маленькі щебетливі пташки, сподіваючись знайти собі варення. Кроуфорд дивився, як вони стридали навколо, а потім полетіли геть.

— Вілле, цей химерник, вочевидь, залежний від фази місяця. Він убив сім'ю Джекобі в Бірмінгемі проти ночі на неділю, 28 червня, у повню. Лідсів в Атланті вбив позаминулої ночі, 26 липня. Без одного дня повний цикл Місяця. Тож, якщо нам пощастить, до наступного злочину маємо трохи більше ніж три тижні. Не думаю, що тобі хочеться сидіти тут, на Флорида-Кіз, і чекати, поки в *Miami Herald* вийде стаття про чергове вбивство. Чорт, я в жодному разі не папа римський і не збираюся вказувати тобі, що треба робити, проте хочу запитати: Вілле, ти поважаєш мою думку?

— Так.

— То я думаю, що з твоєю допомогою ми маємо кращі шанси піймати його в найкоротший строк. Чорт, Вілле, збирай лахи й допоможи нам. З'їздь до Атланти й Бірмінгема, подивись, а тоді гайда до нас у Вашингтон. Таке собі службове відрядження.

Грем не відповів.

Кроуфорд перечекав, поки на берег накопалося п'ять хвиль. Відтак підвівся й перекинув через плече піджак.

— Поговоримо після вечері.

— Лишайся, поїси з нами.

Кроуфорд похитав головою:

— Я пізніше повернуся. У *Holiday Inn* на мене чекатимуть повідомлення, доведеться довго сидіти на телефоні. Проте подякуй від мене Моллі.

З-під шин орендованої машини Кроуфорда здійнявся дрібний пил і осів на кущах, що росли біля доріжки, вимощеної мушлями.

Грем повернувся до столу. Він боявся, що саме таким і запам'ятає кінець свого життя на острові Шугарлоуф-Кі: у двох склянках із чаєм тане лід, бриз зриває серветки зі столу червоного дерева і десь там, на пляжі, гуляють Моллі й Віллі.

Захід сонця на острові Шугарлоуф, чаплі стоять непорушно, на горизонті бубнявіє червоне світило.

Вілл Грем і Моллі Фостер Грем усілися на білясту колоду, що її викинуло на берег прибою. На їхні обличчя лягали оранжеві промені, спина ж перебували у фіолетовій тіні. Моллі взяла Вілла за руку.

— Кроуфорд завітав до мене в крамницю, перш ніж приїхати сюди, — сказала вона. — Питав дорогу до будинку. Я намагалася тобі зателефонувати. Ти б хоч інколи брав слухавку, чи що. Уже вдома ми побачили його машину й одразу пішли на пляж.

— Про що він ще тебе питав?

— Цікавився, як ти живеш.

— І що ти?

— Сказала, що в тебе все гаразд і щоб він, чорт забирай, дав тобі спокій. Чого він від тебе хоче?

— Хоче, щоб я подивився на речдоки. Я криміналіст, Моллі. Ти бачила мій диплом.

— Ти дірку в шпалерах затулив тим дипломом — ось що я бачила.

Вона осідлала колоду, повернувшись до нього обличчям.

— Якби ти сумував за тим, іншим життям, за своїм колишнім заняттям, то, гадаю, ти б про це говорив. А ти не говориш. Ти став щирим, спокійним, безтурботним... І мені це дуже подобається.

— Ми тут непогано живемо, еге ж?

Вона холодно блимнула очима, і він зрозумів, що мав би дібрати якесь краще формулювання. Не встиг він виправити помилку, як Моллі повела далі:

— Співпраця з Кроуфордом тобі тільки шкодила. У нього купа інших людей, увесь державний апарат, як я розумію, то чому він просто не дасть нам спокій?

— Кроуфорд не розповів тобі чому? В обох випадках, коли я йшов з Академії ФБР на слідчі завдання, він був моїм керівником. Ті дві справи були єдиними у своєму роді, більше таких у нього не було, а Джек уже має чималий стаж. Тепер з'явилася нова, третя справа. Психопати такого типу — явище дуже рідкісне. І Кроуфорд знає, що я маю... досвід.

— Авжеж, маєш, — відповіла Моллі.

Сорочка на Гремі була розстібнута, і Моллі було видно кривий шрам, що перетинав його живіт. Завширшки в палець, опуклий, він ніколи не засмагав. Шрам ішов униз від тазової кістки, а на іншому боці розвертався вгору й надсікав ребра.

Це зробив доктор Ганнібал Лектер, ножем для лінолеуму. Грем отримав поранення за рік до того, як познайомився з Моллі, і тоді мало не помер. Доктор Лектер, якого таблоїди охрестили «Ганнібалом-канібалом», став другим психопатом, що його впіймав Вілл.

Коли Грема нарешті виписали з лікарні, він звільнився з Федерального бюро розслідувань, поїхав із Вашингтона й став ремонтувати дизельні двигуни в судноремонтній майстерні міста Марафон, що на Флорида-Кіз. З ремеслом механіка він ознайомився ще в дитинстві. Грем спав у трейлері на території майстерні, доки не зустрів Моллі з її ветхим, проте затишним будиночком на Шугарлоуф-Кі.

Тепер і він сів верхи на викинуту прибоєм колоду й узяв обидві руки Моллі у свої. Її ноги зарилися в пісок під його ступнями.

— Ну от, Моллі. Кроуфорд вважає, що в мене добрий нюх на монстрів. Такий у нього забобон.

— Ти сам у це віриш?

Грем простежив за трьома пеліканами, що рядком перелітали припливно-відпливні обмілини.

— Моллі, розумного психопата, а особливо садиста, важко впіймати з кількох причин. По-перше, немає очевидного мотиву, за яким його можна вистежити. Цей варіант відпадає. І в більшості випадків жодної користі від інформаторів. Розумієш, мало не за всіма арештами стоять доносники й викажчики, але в подібних випадках інформаторів просто *нема*. Він *сам* може не тямити, що робить. Тож треба брати всі речдоки й екстраполовати. Намагатися відтворити плин його думок. Спробувати відшукати моделі поведінки.

— А тоді погнатися за ним і схопити, — сказала Моллі. — Я боюся, що як ти поженешся за цим маніяком чи як там воно називається... боюся, що він упорає тебе так само, як це зробив той останній. Ось і все. Ось що мене лякає.

— Він ніколи мене не побачить і не знатиме мого імені, Моллі. Саме поліцейські — а не я — будуть його брати, якщо вдасться знайти. Кроуфорд просто хоче почути ще одну точку зору.

Вона дивилася, як морем розтікається червоне сонце. Високо в небі мерехтіли баранці.

Грему подобалося, як вона повертає голову, безхитрісно показуючи свій неідеальний профіль. Він побачив пульс на її горлі й пригадав, раптово та цілковито, смак солі на її шкірі. Глитнув і спитав:

— Що ж мені, в біса, робити?

— Те, що ти вже вирішив. Якщо лишишся тут і вбивства не припиняться, то це місце втратить для тебе свою принаду.

«Рівно опівдні»¹, біс його бери. Як на те, ти й не питав у мене по-справжньому.

— А якби *спитав*, що б ти сказала?

— Лишайся тут, зі мною. Зі мною, зі мною, зі мною. І з Віллі — я і його вплутаю, якщо на те пішло. Та мені належить утерти сльози й помахати хусткою. Як усе погано скінчиться, то я матиму вдовольнитися думкою, що ти правильно вчинив. Те задоволення триватиме не довше за «Тепс»². Потім я піду додому й увімкну єдину половину електроковдри.

— Я триматимусь у хвості.

— Нізачо у світі. Я егоїстка, еге ж?

— Байдуже.

— Мені теж. Тут цікаво жити й затишно. Про це дізнаєшся, як пригадуєш минуле життя. Тобто починаєш цінувати теперішнє.

Він кивнув.

— Я не хочу його втратити, так чи інакше, — сказала вона.

— І я. Та ми й не втратимо, так чи інакше.

Швидко посутеніло, і над обрієм із південного заходу виник Юпітер.

Вони рушили назад до будинку під горбатим молодим місяцем. Далеко за обмілинами плигала, тікаючи від смерті, дрібна рибка.

Кроуфорд повернувся після вечері. Він зняв пальто й краватку та закасав рукава, аби набути невимушеного вигляду. Його бліді товсті руки видавалися Моллі огидними. У її очах

¹ «High Noon» — класичний американський вестерн 1952 року з Гері Купером і Грейс Келлі в головних ролях про федерального маршала, який бореться проти банди вбивць.

² Пісенний сигнал, який грають на заході сонця, на похоронах військових тощо.

він скидався на до біса розумну мавпу. Вона подала йому каву на ганок, де він сидів під вентилятором, і лишалася з Кроуфордом, поки Грем і Віллі пішли годувати собак.

— Добрий у нього вигляд, Моллі, — сказав Кроуфорд. — Власне, у вас обох — такі стрункі й засмаглі.

— Що б я тобі не сказала, ти все одно його забереш, так?

— Так. Я мушу. Мушу його забрати. Але клянуся Богом, Моллі, я зроблю все можливе, аби полегшити для нього цю справу. Він змінився. Як добре, що ви побралися.

— І йому дедалі краще. Кошмари не так часто мучать. Був період, коли він просто повівся на тих собаках. А тепер просто доглядає їх, уже не говорить про них безперестану. Ти ж його друг, Джеку. Чому не даси йому спокою?

— Бо йому не пощастило: він найкращий. Бо він думає не так, як усі інші. Якимось чином йому дістався інакший спосіб мислення.

— Він думає, що ти просто попросиш його подивитися на речові докази.

— Я й справді хочу, аби він поглянув на речдоки. З речдоками він працює як ніхто інший. Але річ не тільки в цьому. Річ у його уяві, психологічній проєкції чи як воно там. Саме ця здібність йому не подобається.

— І тобі б не подобалася, якби ти мав таку. Пообіцяй мені дещо, Джеку. Пообіцяй, що простежиш, аби він лишався скраю. Якщо він устряне в бійку, то може її не пережити.

— Битися йому не доведеться. Це я тобі обіцяю.

Грем закінчив годувати собак, і Моллі допомогла йому зібратися.

2

Вілл Грем повільно проїхав повз будинок, у якому жила і померла родина Чарльза Лідса. У вікнах було темно. На подвір'ї горів єдиний ліхтар. Він припаркувався за два квартали

й пішов до будинку крізь теплу ніч, несучи в картонній коробці звіти детективів із поліції Атланти.

Грем наполіг, аби йому дозволили побути на місці злочину на самоті. Присутність у будинку чужих людей тільки завжала б — саме таку причину він навів Кроуфорду. Та була ще одна, особиста, причина: він не знав, як саме там поводитиметься. Віллу не хотілося постійно відчувати на собі чужий погляд.

У морзі він тримався як слід.

Двоповерховий цегляний будинок стояв трохи вдалині від вулиці на лісистій ділянці. Грем довго стояв під деревами й дивився на дім. Намагався досягти внутрішньої непорушності. У його уяві у темряві гоїдався срібний маятник. Вілл почекав, доки маятник завмре.

Повз ділянки проїхали кілька сусідів. Вони кидали на будинок швидкий погляд і відводили очі. Для сусідів будинок з убивством огидний, мов обличчя зрадника. На нього витріщаються лише чужинці й діти.

Ролет ніхто не опустив. Грем зрадив. Це означало, що родичів у будинку не було. Родичі завжди опускають ролети.

Він зайшов за риг і обережно рушив уздовж стіни, не вмикаючи ліхтарика. Двічі зупинявся й прислухався. У поліції Атланти знали, що Грем сюди поїхав, а от сусіди — ні. Їх легко наполохати. Можуть почати стріляти.

Він зазирнув у вікно із заднього подвір'я й побачив світло від ліхтаря біля ганку, воно струменіло повз обриси меблів. У повітрі стояв сильний аромат жасминової гарденії. Уздовж майже всієї задньої стіни тягнувся заграбований ганок. Передні двері були опечатані поліцією Атланти. Грем зняв печатку й зайшов усередину.

Двері, що вели з ганку на кухню, були забиті фанерою — там поліції довелося виїняти скло. При світлі ліхтарика Грем скористався ключем, який йому видала поліція. Йому хотілося ввімкнути світло. Хотілося почепити свій блискучий

жетон і зробити якусь офіційну заяву, аби виправдати присутність у тихому будинку, де померло п'ятеро людей. Нічого цього Грем не зробив. Він зайшов до темної кухні й сів за стіл, де колись сідала родина.

У темряві сяяли блакитні вогники запальників на кухонній плиті. Він відчув запах яблук і поліролю для меблів.

Клацнув термостат — і ввімкнувся кондиціонер. Від звуку Грем здригнувся, відчув голочки страху. Зі страхом він знайомий близько. І з цими голочками теж упорається. Йому просто страшно і годі, можна продовжувати.

Зляканим він краще бачить і чує, проте розмовляє вже не так зв'язано і часом від страху стає грубим. Але тут нема з ким говорити, уже нема кого ображати.

Божевілля зайшло до цього будинку, крізь оті двері, на оцю кухню, ступало ногами одинадцятого розміру. Грем сидів у темряві й нюхом чув божевілля, як благдаунд бере запах на сорочці.

Грем присвятив вивченню звіту детективів з відділу вбивств Атланти більшу частину дня і вечора. Він пригадав, що коли приїхала поліція, то світло на витяжці над плитою було ввімкнене. Тож він увімкнув його й зараз.

На стіні біля плити висіли дві вишивки в рамочках. На одній красувався вираз «Любов охолоне — плита підігріє», на другій — «На кухні ми збираємо всіх друзів та рідню — там прислухаються до серця дому та гріються біля вогню».

Грем поглянув на свій наручний годинник. Пів на дванадцятую ночі. Згідно зі звітом патологоанатома, смерть прийшла до Лідсів між одинадцятою вечора і першою ночі.

Спочатку було проникнення. Грем почав розмірковувати...

Божевільний підчепив гачок, на який замикалися зовнішні двері. Постояв у темряві на ганку й дістав щось із кишені. Присмок, може, взятий зі стругачки для олівців, яким вона кріпиться до поверхні столу.

Присівши навпочіпки біля нижньої, дерев'яної половини кухонних дверей, божевільний підвів голову й зазирнув крізь скло. Він висунув язика, лизнув присмок і притиснув його до скла, аби чашечка прилипла до поверхні. До присмоку був прив'язаний невеличкий склоріз на мотузці, щоб можна було вирізати коло.

Тихий писк склоріза й один упевнений рух, аби виїняти скло. Однією рукою тиснути, другою — притримувати присмок. Скло має не впасти. Формою вирізаний шматок трохи нагадує яйце, бо, поки він різав, мотузка намотувалася на штир присмоку. Тихий скрегіт, коли він витягає шматок скла назовні. Йому байдуже, що він залишив на склі слину групи АВ.

Рука в тугій рукавичці ковзає крізь отвір, намагає замок. Двері безшумно прочиняються. Він усередині. При світлі від витяжки він бачить власне тіло в цій чужій кухні. У будинку панує приємна прохолода.

Вілл Грем проковтнув дві пігулки дай-джелу¹. Скривився від хрусту целофану, коли засунув упаковку назад у кишеню. Перетнув вітальню, за звичкою тримаючи ліхтарик якомога далі від тіла. Хоч він і вивчив план будинку заздалегідь, та все одно раз звернув не туди, поки знайшов сходи. Вони не рипіли.

Тепер він стояв у дверях хазяйської спальні. Навіть без ліхтарика в кімнаті було видно неясні обриси предметів. Цифровий годинник на нічній тумбочці відкидав час на стелю, а понад плінтусом біля ванної горіла оранжева підсвітка. Сильний, мідяний запах крові.

Очі привичаїлися до темряви і вже непогано бачили. Божевільний міг відрізнити містера Лідса від дружини. Світла було достатньо, аби він перетнув кімнату, схопив Лідса за волосся й перерізав йому горло. Що далі? Назад, до

¹ «Di-Gel» — медичний препарат від печії та нетравлення шлунка.

перемикача на стіні, привітання до місіс Лідс і постріл, що її знерухомив?

Грем увімкнув світло, і на нього закричали криваві плями — зі стін, з матрацу, з підлоги. Наче саме повітря й досі бриніло криками. Він здригнувся від звуку в цій тихій кімнаті, повній темних плям, що вже починали підсихати.

Грем опустився на підлогу й сидів там, доки шум у голові не вщухнув. Спокійно, спокійно, не ворушись.

Кількість і розмаїття плям крові загнали в глухий кут детективів з Атланти, які намагалися відтворити події на місці злочину. Усі жертви були знайдені вбитими у своїх ліжках. Цей факт не збігався з розташуванням кривавих плям.

Спершу детективи вирішили, що на Чарльза Лідса напали в кімнаті його дочки, а вже потім перетягли тіло до хазяїнської спальні. Проте детальний аналіз форми бризок крові цю гіпотезу спростував.

Точні рухи вбивці в цій кімнаті так і не були визначені.

Тепер, отримавши результати розтинів і лабораторні звіти, Вілл Грем починав розуміти, як усе відбувалося.

Зловмисник перерізав горло Чарльзові Лідсу, поки той спав поруч із дружиною, потім повернувся до перемикача на стіні й увімкнув світло — волосся й жир із голови містера Лідса були залишені на перемикачеві гладенькою рукавичкою. Він підстрелив місіс Лідс, коли та вже почала підводитись, а тоді попрямував у дитячі кімнати.

Містер Лідс став на ноги з перерізаною горлянкою та спробував захистити дітей, втрачаючи під час боротьби багато крові, що потоками лилася й фонтанувала з ушкодженої артерії — сліди характерні. Його відштовхнули, він упав і помер разом із дочкою в її кімнаті.

Одного з двох хлопчиків застрелили в ліжку. Другого також знайшли в ліжку, проте у волоссі виявилися кавалки пилу. Поліцейські вирішили, що спочатку його витягли з-під ліжка, а потім застрелили.